

TÜRKİYE’DE ENFLASYON, FAİZ, VERGİLER VE GELİR DAĞILIMI İLİŞKİSİ: AMPİRİK ANALİZ

INFLATION, INTEREST RATE, TAXES AND INCOME DISTRIBUTION RELATIONSHIP IN TURKEY: EMPIRIC ANALYSIS

Eyüp AKBULUT

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı Doktora Programı Öğrencisi
(eyupakbulut@ibu.edu.tr)
ORCID: 0000-0003-4314-8462

ÖZ

Çalışmada, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınma sürecini yakalayamamalarının önemli nedenlerinden biri olan gelirin eşitsiz dağılımı incelenmektedir. Çalışmanın amacı, Türkiye’de gelirin eşitsiz dağılımına etki eden faktörlerden enflasyon, dolaylı vergiler ve kamu iç borç faiz ödemelerinin yoksul kesim üzerindeki yükünü incelemektir. İç borç faiz ödemeleri daha çok tasarruf sahibi yüksek gelirli kesimlere yapılırken, finansmanı tüm toplum üzerinden alınan vergilerle (özellikle dolaylı vergiler) karşılandığından düşük gelirli kesimlerden (yoksul kesimden) yüksek gelirli kesimlere doğru sermaye transferine neden olmaktadır. Bunun yanında, sabit gelirli ücretli ve maaşlı kesimin reel gelirinde azalmaya neden olan enflasyon gelir dağılımında eşitsizliği artırmaktadır. Çalışmanın diğer amacı, Türkiye’de faiz, enflasyon ve gelir vergisinin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin yönünü tahmin etmektir. Yapılan ampirik analiz sonucunda faiz ve enflasyonun önemsiz derecede dahi olsa gelirin adil dağılımını bozucu etkisine ulaşılmış, gelir vergisinin ise GSYH içerisindeki payında meydana gelen değişimlerin gelir dağılımı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Gini Katsayısı, Faiz, Enflasyon, Dolaylı ve Dolaysız Vergiler

ABSTRACT

In the study, income inequality which is one of the most important reasons why underdeveloped and developing countries rather than developed countries are unsuccessful in economic growth and development process is examined. The main aim of the study is to analyse the factors affecting income inequality in Turkey such as the burden of inflation, indirect taxes and the public domestic debt interest payments on the poor. It is stated that while public debt interest expenditures benefit the wealthy, who have more savings, financing through taxes (especially indirect taxes) on the whole society will result in capital transfer from the poor to the rich. In addition, it is expected that inflation, which causes a decrease in the real income of the fixed income wage and salaried segment, will increase the rate of inequality in income distribution. The other aim of the study is to predict the direction of the impact of interest, inflation, and income tax on income distribution. As a result of the empirical analysis, even if it is insignificant it has been found that interest and inflation have a detrimental effect on the fair distribution of income. On the other hand, it has been observed that the changes in the share of income tax in GDP do not have a significant effect on income distribution.

Keywords: Gini Coefficient, Interest, Inflation, Direct and Indirect Taxes

1. Giriş

Devlet toplumun ortak ihtiyaçlarını bütçe yoluyla karşılamaya çalışmaktadır. Ancak bazı dönemlerde bütçenin gelir kısmını oluşturan vergi vb. gelirler giderleri karşılayamamakta ve bütçe açığı ortaya çıkmaktadır. Hükümetler bütçe açıklarını vergi oranlarını artırarak, para basarak ya da borçlanma ile denkleştirmektedir. Açıkları kapatmak için vergi oranlarında artış yoluna gidilmesi hanehalkının vergi yükünü artırmaktadır. Bu durum, toplumda huzursuzluk oluşturmakta ve vergi kaçakçılığına neden olabilmektedir. Neticede vergi oranlarının yükseltilmesi ile beklenen gelir artışı gerçekleşmemektedir. Bu nedenle hükümetler açığın finansmanında daha çok borçlanma yoluna gitmektedirler.

Devletler, maliye politikası araçları olan vergi, harcama ve borçlanma politikaları ile ekonomik istikrar, büyüme, kalkınma ve gelir dağılımı gibi makroekonomik hedefleri gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu politika araçlarından borçlanma, devlete gelir sağlamanın yanında gelir dağılımının daha adil bir hale gelmesinde kullanılmaktadır. (Ulusoy, 2016: 41). İç borçların anapara ve faiz ödemelerinin vergi gelirleri ile karşılanması gelir dağılımı eşitsizliğinin azaltılmasında diğer maliye politikası aracı olan vergi politikalarını gündeme getirmektedir. Toplam vergi gelirleri içerisinde dolaysız vergilerin payının artırılmasıyla yoksul kesime göre zengin kesimin daha fazla vergilendirilmesini sağlanmaktadır. Böylece dolaylı vergiler nedeniyle vergi yükü artan yoksul kesimin refah düzeyinin artması ve gelir dağılımında eşitsizliğin azalması beklenmektedir. Toplumun tamamına yayılan vergilerden elde edilen gelirlerin, yoksul kesimin zengin kesime göre daha fazla yararlanacağı kamu hizmetlerinde kullanması neticesinde gelirin yeniden dağılımında eşitsizliğin azalması beklenir.

Benzer şekilde faiz-enflasyon ilişkisine bakılırsa, faiz oranlarındaki yükselmenin tasarrufları artırması, tüketime olan talebi azaltarak talep enflasyonunu düşürmekte, dövize olan talebi hisse senetlerine yönlendirerek kurlardaki yükselişi tersine çevirebilmekte ve kur kaynaklı maliyet enflasyonunu düşürebilmektedir. Bunun aksine faizlerin yükselmesi kredi maliyetlerini artıracığı için maliyet enflasyonuna neden olabilmektedir.

Literatürde bu değişkenlerden biri ile gelir dağılımı arasındaki ilişkin ele alındığı çalışmalar söz konusudur. Fakat, tüm değişkenlerin birlikte gelir dağılımına etkisinin araştırıldığı çalışma sayısı sınırlıdır. Bu tespitten hareketle faiz, enflasyon, vergiler ve gelir dağılımı ilişkisinin ortaya konulması çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışmanın gerekçesi, Türkiye'de enflasyon, vergiler ve kamu iç borç faiz ödemeleri gibi değişkenler ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemek ve ampirik analiz yardımıyla bu değişkenlerin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin yönünü tespit etmektir.

2. Gelir ve Gelir Dağılımı Kavramı

Gelir kavramı, bir ülkenin sınırları içerisinde bir yılda gerçekleştirilen nihai mal üretimi karşılığında üretim faktörlerine yapılan ödemeler toplamı (Ünsal, 2011: 57) olarak ifade edilirken, gelir dağılımı kavramı, ulusal gelirin, bireyler, gruplar ya da üretim faktörleri arasında bölüşülmesi olarak tanımlanmaktadır (Eğilmez ve Kumcu, 2004: 126).

Gelir dağılımı, bir ülkede belirli dönemler içerisinde üretilen mal ve hizmetlerden elde edilen milli gelirin kişiler, haneler ya da üretim faktörleri arasında bölüşülmesidir. Ulusal gelirin bireyler, aileler ve gruplar arasındaki dağılımı kişisel gelir dağılımının, üretim faktörleri arasındaki dağılımı ise fonksiyonel gelir dağılımının konusudur. Ulusal gelirin kişiler ve üretim faktörleri arasındaki

paylaşım Őekli ekonomik ve sosyal açıdan önemlidir. Gelir zerindeki tasarruf ve tkretim tercihleri sonucu meydana gelen gelir dağılınının, tasarruf, yatırım ve büyüme üzerine etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle gelir dağılındaki eēitsizlik durumu ve bunu etkileyen politikalar ekonomik büyümeyi de etkilemektedir (Őahin, 2011: 631).

Dünyada özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerine devlet müdahalesi olmaması durumunda, serbest piyasa ekonomisi Őartlarında oluşan gelir dağılıınınin eēit ya da adil olması beklenmemektedir. Piyasa koŐullarında üretim, tkretim ve bölüŐüm dengelerinin fiyat mekanizmasına göre belirlendiği ekonomilerde, üretim faktörlerine olan sahiplik ve talep düzeyi farklı olduğu sürece gelirin eēitsiz dağılıını beklenen bir durumdur. Bu nedenle, devletler, maliye politikası araçlarıyla kamu harcamalarından elde edilen faydanın ve vergi yükünün dağılıını etkileyerek, gelirin yeniden dağılıını daha adil bir hale getirmeye çalışmaktadır (Aksoy, 2011: 450–51).

Gelir dağılıınının nasıl olması gerektiği konusu, yalnızca iktisadi bir kavram olmayıp, ülkelerin siyasi, sosyal ve ahlaki değer yargılarına da bağlı olan bir kavramdır. Günümüzde gelişmiş olan ülkelerde yaygın bir Şekilde kabul gören grŐ eēit bir gelir dağılıını yerine adil bir gelir dağılıını olarak karŐımıza çıkmaktadır. Adil bir gelir dağılıını ile ifade edilmek istenen servet ve gelirin dengeli dağılıını ile uygun bir refah düzeyinin sağlanmasıdır. Uygun refah düzeyi sadece parasal gelire bağlı olmayan en az bir tkretim düzeyine sahip olmayı ifade etmektedir. Ayrıca gelirin eēitsiz dağılıdığı ekonomilerde haneler özel ve kamusal ihtiyaçlara olan talep yapılarını yansıtamamaktadırlar. Bunun sonucu kaynakların etkin dağılıını gerçekleŐememektedir (Aksoy, 2011: 450–51). Ulusal gelirin önemli bir kısmınının toplumun kk bir kesimine toplanması, talebin lüks tkretim mallarına kaymasına ve kaynakların bu alana yönelmesine neden olmaktadır. Bu durum, piyasa ekonomisinin toplumun refah düzeyine artıracak olan mal ve hizmetleri üretmek yerine zengin kesimin talepleri yönünde hareket etmesine neden olmaktadır. Bu nedenle gelişmiş ülkeler, gelir dağılıındaki eēitsizliėi azaltmak amacıyla kamu ekonomisinin vergi, harcama ve borçlanma araçlarını etkin bir Şekilde kullanmaya çalışmaktadır (Őener, 2006: 16).

3. Türkiye’de Gelir Dağılıınının Göstergeleri

Türkiye’de gelir dağılıını ölümünde kullanılan yöntemler Yüzde Paylar Analizi, Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı’dır. Yüzde Paylar Analizi genellikle nüfusun yüzde %20’lik guruplarınının milli hasıldan aldıkları pay miktarına göstermektedir. Lorenz Eğrisi bu payların eğri Şeklinde gösterilmesini sağlarken, Gini Katsayısı bu eğrilerin sayısal değerini ortaya koymaktadır.

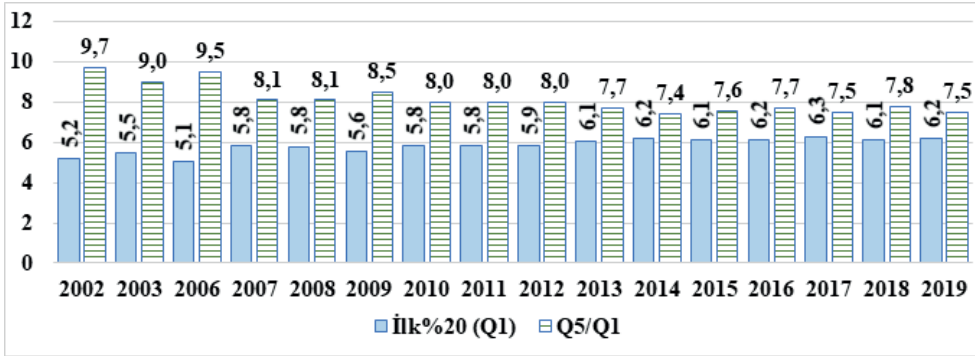
3.1. Türkiye’de Yüzde Paylar Analizi

Kişisel gelir dağılıınının belirlenmesinde kullanılan yöntemlerden biri Yüzde Paylar Analizidir. Haneler, milli gelirden aldıkları paylara göre en yoksuldan en zengine doğru genellikle %20’lik guruplar halinde 5 gurupta kümülatif olarak sınıflandırılmaktadır. Her %20’lik gruba düŐen hanelerin kullanılabilir gelirlerinin, toplam kullanılabilir gelire oranlanması ile hanelerin gelirine ilişkin yüzde paylarına ulaŐılmaktadır. Bu Şekilde nüfusun her bir %20’lik grubunun ulusal gelirden ne kadar pay aldıkları hesaplanabilmektedir. Her %20’lik grubun ulusal gelirden eēit pay alması durumunda gelir dağılıında mutlak eēitlik doğrusu elde edilmektedir.

AŞağıdaki Grafik 1’de 2002–2019 yılları arasında milli hasıldan aldıkları paylara göre sıralanan nüfusun ilk %20’lik gelir diliminde yer alan hanelerin milli gelirden aldıkları paylar gösterilmektedir. 2002 yılında ilk %20’lik dilimin milli gelirden aldığı pay %5,2 iken, bu oran 2003 yılında %5,5’e

yükselmiş ve 2006 yılında %5,1'e gerilemiştir. Gelir dağılımı eşitsizliğinde görülen iyileşme tekrar bozulmuştur. Bunun nedenlerinden biri olarak en zengin %20'lik dilimde yer alan sermaye sahiplerini ilgilendiren kurumlar vergisinin 1 Ocak 2006 yılı itibari ile %30 dan %20'ye düşürülmesi gösterilebilir. Daha sonraki yıllarda bu paya artarak 2019 yılında %6,2'ye kadar artmıştır. İlk %20'lik dilimde yer alan haneler toplumun yoksul kesimini temsil etmesi sebebiyle bu kesimin milli hasıladan aldıklarının payının yükselmesi gelir dağılımını daha adil bir hale getirebilmektedir. Türkiye'de 2002 yılına göre 2019 yılı gelir dağılımının daha adil olduğu söylenebilir.

Gelir eşitsizliğinin önemli boyutlara ulaştığı ülkelerde, genellikle sosyal ve siyasi gerginlik ve sürtüşmeler olabilmektedir (Filiztekin ve Çelik, 2010: 117). Bu nedenle aşağıdaki grafikte Türkiye'de en zengin %20'lik dilimde yer alan hanelerin milli gelirden aldıkları payların en yoksul %20'lik dilimde yer alan hanelerin aldıkları paylara oranı (Q5/Q1) verilmektedir. Başka bir ifadeyle en zengin %20'lik dilimin ortalama gelirinin en yoksul %20'lik dilimin ortalama gelire oranı verilmektedir. Türkiye'de 2002 yılı Q5/Q1 oranı 9,7 kattır. En zengin hanelerin ortalama geliri en yoksul hanelerin ortalama gelirinden 9,7 kat daha fazladır. 2003 yılında 9 kata gerileyen bu fark 2006 yılında 9,5 kata yükselmiştir. 2019 yılına gelindiğinde bu gelir farkının 7,5 kata kadar gerilemesi Türkiye'de gelirin eşitsiz dağılımının düzelmesi açısından olumlu bir göstergedir.

Grafik 1. Yıllara Göre ilk %20'lik Dilimin Milli Gelirden Aldığı Pay ve Q5/Q1 (%), Türkiye.
Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr/>

Türkiye'de gelir dağılımı hesaplama yöntemlerinden diğeri, gelir dağılımı eşitsizliğinin şekilsel olarak görülebilmesini sağlayan Lorenz eğrisidir.

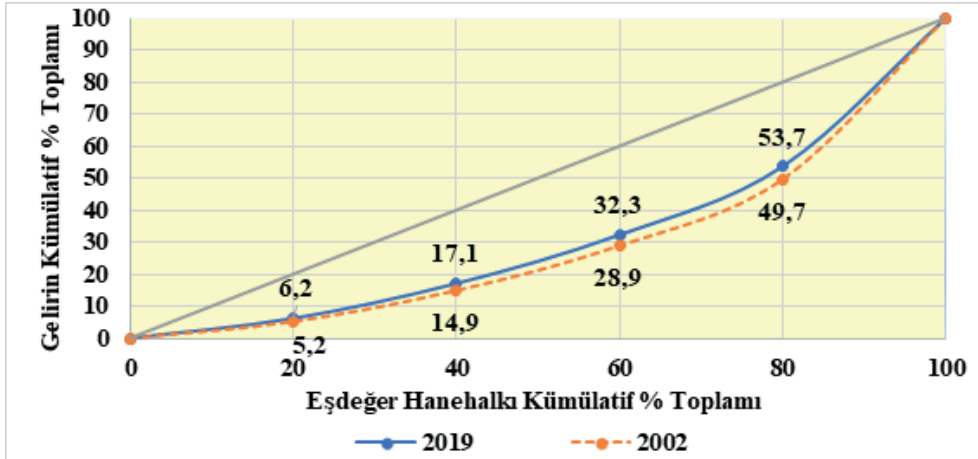
3.2. Türkiye'de Lorenz Eğrisi

Lorenz Eğrisi, gelirin eşitsiz dağılımının şekil olarak görülebilmesine imkân tanıyan bir eğridir. Lorenz Eğrisi güney batı yönünden kuzey doğu yönüne doğru ve yatay eksene eğik olan bir eğridir. Lorenz Eğrisi yatay eksene yaklaştıkça gelir dağılımında eşitsizlik artmakta; 45 derecelik açıya sahip olan mutlak eşitlik doğrusuna yaklaştıkça gelir dağılımında eşitsizlik azalmaktadır. Yatay eksende hane halkları milli hasıladan aldıkları paya göre kümülatif olarak %20'lik gruplar halinde sıralanmaktadır. İlk %20'lik grup nüfusun en yoksul kesimini oluştururken son %20'lik grup en zengin kesimi oluşturmaktadır. Dikey eksende %20'lik hane halkı gruplarının milli hasıladan aldıkları payların kümülatif toplamları verilmektedir. Mutlak eşitlik doğrusu üzerinde tüm %20'lik gruplarda yer alan haneler milli hasıladan eşit pay almaktadır.

Aşağıdaki Grafik 2'de %20'lik gruplar halinde eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelire göre gelir

dağılımı hesaplamasında oluşan Türkiye'nin 2002 ve 2019 yılı Lorenz eğrileri karşılaştırılmaktadır. Türkiye'nin 2002 yılı Lorenz eğrisinin 2019 yılı eğrisinde göre aşağıya doğru daha eğik olduğu, başka bir ifadeyle gelirin daha eşitsiz dağıldığı görülmektedir.

Türkiye'de 2019 yılında gelirin dağılımı 2002 yılına göre daha adil olsa, nüfusun en yoksul %20'lik diliminde yer alan hanelerin ulusal gelirin sadece %6,2'sini alabilirken, en zengin %20'lik dilimde yer alan haneler gelirin %46,3'ünü aldığı görülmektedir. 2019 yılında nüfusun %40'ı gelirin %17,1'ini, nüfusun %60'ı gelirin %32,3'ünü, %80'i ise gelirin %53,7'sini almaktadır.

Grafik 2. Türkiye'de Lorenz Eğrileri

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre 2019, www.tuik.gov.tr; 2002 Veri yılı, Yükseler (2004: 5).

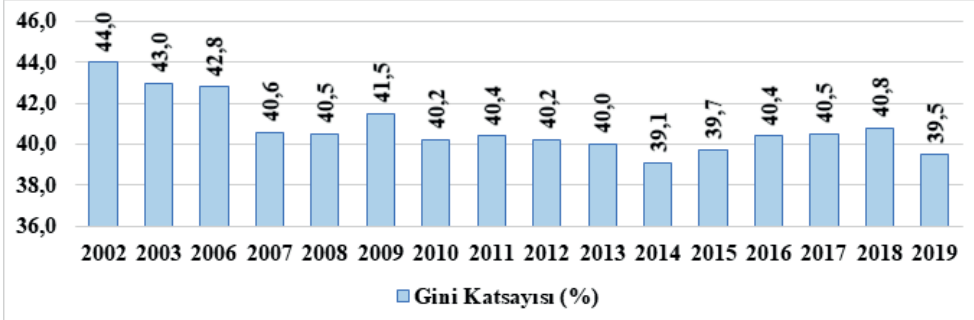
3.3. Türkiye'de Gini Katsayısı

Gini katsayısı, eşitsizliği ölçmek için yaygın olarak kullanılan bir istatistiktir. Lorenz Eğrisinden türetilir ve Lorenz Eğrisi ile mutlak eşitlik çizgisi arasındaki alanın oranı olarak tanımlanır (Thalassinos vd.,2012: 128).

Lorenz Eğrisini sayısal olarak görülebilmesine ve ülkelerarası karşılaştırma yapılabilmesine olanak sağlayan Gini Katsayısı '0' ile '1' rakamları arasında yer almaktadır. Gini Katsayısı '0' rakamına yaklaştıkça gelir eşitsizliği azalmakta, '1' rakamına yaklaştıkça gelir eşitsizliği artmaktadır. Gini Katsayısının 'sıfır' olması ulusal gelirin eşit dağıldığı, 'bir' olması ise ulusal gelirin bir kişide toplandığı anlamına gelmektedir.

Aşağıdaki Grafik 3'te Türkiye'de eşdeğer hanehalkına hesaplamalarına göre yapılan gelir dağılımı araştırmalarında ortaya çıkan gini katsayılarının yıllara göre dağılımları verilmektedir. Yıllar itibarı ile Türkiye'de Gini Katsayısının '0' rakamına doğru yaklaştığı, başka bir ifadeyle gelir eşitsizliğinin azaldığı görülmektedir. 2002 yılında 0,44 olan Gini Katsayısı 2008 yıllarına doğru azalmıştır. 2003-2006-2007 ve 2008 yıllarında gini katsayıları sırası ile 0,430-0,428-0,406 ve 0,405 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında 0,415'e yükselen Gini Katsayısı 2014 yılında en düşük düzeyini görerek 0,391'e düşmüştür. Bu rakama göre 2014 yılı Türkiye'de gelir dağılımında eşitsizliğin en az yaşandığı yıldır. Bu tarih sonrası 2018 yılına doğru gini katsayısı sürekli yükselse de 2019 yılında

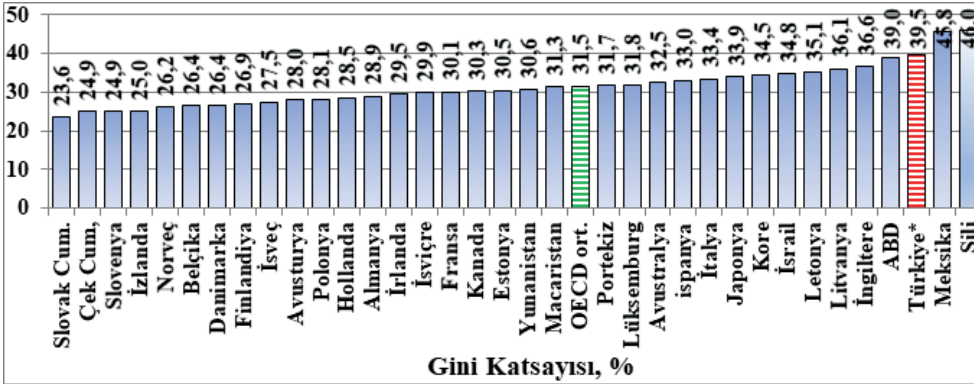
gerileyerek grafikteki yıllar içerisinde en düşük rakam olan 0,395 olarak gerçekleşmiştir. Eğilmez (2012)' göre kriz yıllarında zengin kesimin yoksul kesime göre daha fazla gelir kaybı yaşaması Gini Katsayısındaki dalgalanmalara neden olarak gösterilmektedir. Bu durum gelir dağılımında bir düzleme sağlamaktadır.

Grafik 3. Yıllara Göre Gini Katsayıları, Türkiye.

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre

Türkiye'de yıllar itibari ile Gini katsayısında bir düzleme görülse de gelirin yeniden dağılımına yönelik uygulanan vergi ve harcama politikaları sonucunda hedeflenen amaca ne derece ulaşıldığı ya da hangi konumda olduğunun görülebilmesi için OECD ülkeleriyle karşılaştırma yapılması faydalı olabilmektedir.

Grafik 4. OECD Ülkelerinde Gini Katsayıları, 2019.

Kaynak: OECD Data, Income inequality, Veri yılı en yakın, *TÜİK, Veri yılı: 2019.

Grafik 4'te OECD ülkelerinin Gini Katsayıları verilmektedir. OECD-35 ülkelerinde 2019 yılı ve ülkelerin en yakın tarihli verilerine göre düzenlenen gini sayılarının 0,23 ile 0,46 arasında olduğu görülmektedir. Gelir dağılımının en adil gerçekleştiği OECD ülkesi 31,5 Gini Katsayısı ile Slovakya'dır. Bu ülkeyi takiben 0,249 ile Çek Cumhuriyeti ve Slovenya gelmektedir. Gini Katsayısı için OECD ortalaması 0,315'tir. Türkiye'nin Gini Katsayısı ise 0,395 olarak gerçekleşmiş ve OECD ortalamasının altında kalmıştır. Türkiye OECD ülkeleri arasından en eşitsiz gelir dağılımına sahip üçüncü ülkedir. Türkiye, gelişmiş Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Hollanda 0,285, Almanya 0,289 ve Fransa 0,301'lik Gini katsayıları ile Türkiye'den çok daha adil bir gelir dağılımına sahip oldukları görülmektedir. ABD ile karşılaştırıldığında ise eşitsizlik konusunda neredeyse aynı

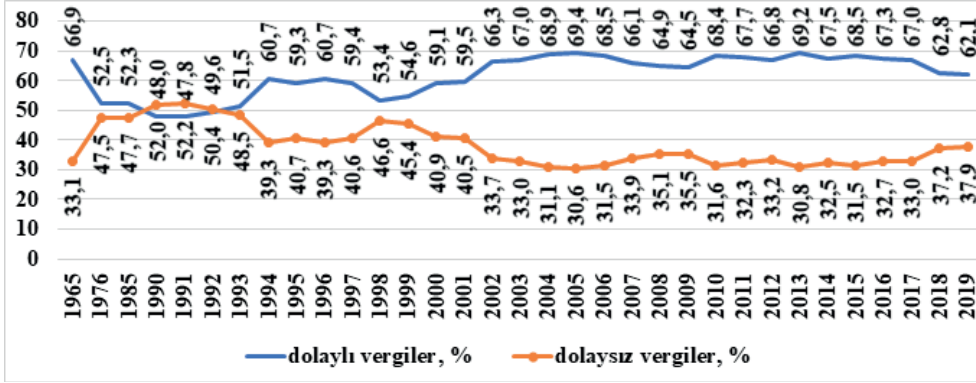
durumdadır. ABD 0,39 Gini Katsayısı ile Türkiye'nin hemen üstünde yer almaktadır. Gini Katsayısına göre gelirin en eşitsiz dağıldığı ülke 0,46 katsayılı Şili'dir. Bunu takiben sırası 0,458 gini katsayılı Meksika gelmektedir. Türkiye'de gelir dağılımında yıllar itibari ile bir düzelme görölse de OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında bu dağılımın önemli düzeyde eşitsiz olduğu söylenebilir.

4. Türkiye'de Vergi ve Gelir Dağılımı İlişkisi

İç borç faiz ödemelerinin vergi gelirleri ile finanse edilmesi durumunda vergilerin yapısının gelir dağılımı üzerindeki etkinliğini artırmaktadır. Yoksul hanelerin gelir seviyelerinin sadece temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olması nedeniyle tasarruf yapamamaktadırlar. Bu nedenle DİBS'lerine yoksul kesime göre tasarruf sahibi olan zengin kesimin daha fazla talep göstermesi durumunda bu senetlerin faiz gelirinden zengin kesim faydalanmaktadır. DİBS'lerinin geri ödemesinde oluşan faiz giderlerinin tüm toplum üzerinden alınan vergiler ile finanse edilmesi gelir dağılımında eşitsizliği artırabilmektedir. Toplam vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergilerin payının dolaysız vergilere göre daha fazla olması eşitsizliği daha çok artırabilmektedir. Faiz giderlerinin dolaylı vergiler ile karşılanması sonucunda faiz yükü marjinal tüketim eğilimi yüksek olan yoksul kesim üzerine kalabilmektedir.

Gider vergileri mal ve hizmetlerin satışı sırasında alınan vergilerdir. Bu vergiler niteliği itibariyle yükümlülerin şahsi durumlarını göz önünde bulundurmamaktadırlar. Tersine artan oranlılık gösteren bir yapıya sahip olan gider vergileri, nihai olarak mal ve hizmetin tüketicisinden alınmaktadır. Ancak yüksek ve düşük gelirli kişilerin aynı vergiyi ödemeleri durumunda vergi yükü daha çok düşük gelirli gruba yüklenmektedir. Böyle bir vergi sistemi gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir (Ulusoy, 2007: 322).

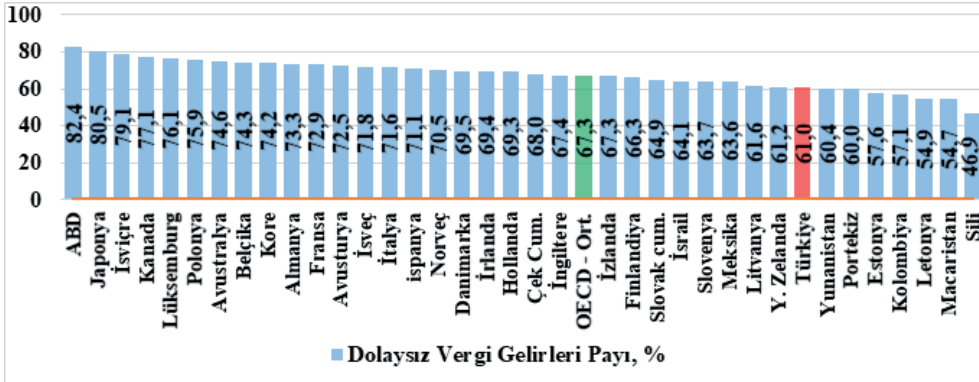
Aşağıdaki Grafik 5'te merkezi yönetim bütçesi kapsamında Türkiye'de dolaylı ve dolaysız vergi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranları gösterilmektedir. Gelirin adil dağılımı açısından beklenen durum toplam vergi gelirleri içerisinde dolaysız vergi gelirleri oranının dolaylı vergi oranından daha yüksek olması yönündedir. 1965 yılında dolaylı vergi oranı %66,9, dolaysız vergi oranı %33,1'dir. Grafikte yer alan yıllar içerisinde Türkiye'de dolaysız vergi gelirleri payının dolaylı vergi gelirleri payını geçtiği sadece üç yıl bulunmaktadır. Bu yıllar 1990, 1991 ve 1992 yıllarıdır. Bu yıllarda dolaysız vergi gelirinin payları sırası ile %52, %52,2 ve %50,4'tür. 192 yılından sonra dolaylı vergi gelirleri payının dolaysız vergi geliri payını geçtiği görölmektedir. Bu tarihten sonra iki oranın birbirine en yakın olduğu yıl 1998 yılıdır. 1998 yılında dolaysız vergi gelirlerinin toplam vergilerine oranı %46,6'dır. Sonraki yıllarda aradaki fark dolaylı vergiler lehine açılmış ve dolaylı vergilerin oranının %69,4 ile en yüksek olduğu 2015 yılına gelinmiştir. Bu tarihten sonra dolaysız vergi gelirlerinin payı artma eğilimi göstererek 2009 yılındaki %35,5 oranına ulaşmıştır. Bu tarihten 2013 yılına doğru dolaylı vergilerin payı tekrar artma eğilimi göstermiş ve %69,2 olarak gerçekleşmiştir. 20016, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında dolaysız vergilerin payının sürekli arttığı görölmektedir. 2018 ve 2019 yılları dolaysız vergilerin payları sırası ile %37,2 ve %37,9'dur. Türkiye'de 2016, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında dolaysız vergi gelirlerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının artmış olması gelir dağılımında eşitsizliğin azalması açısından olumlu bir göstergedir.

Grafik 5. Yıllar İtbari ile Dolaylı ve Dolaysız Vergi Gelirlerinin Toplam Vergi Gelirlerine Oranı, %, Türkiye.

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri ve Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri, www.gib.gov.tr. Veriler yazar tarafından uyarlanmıştır.

Grafik 6'da OECD ülkelerinde sosyal güvelik primleri dahil olan genel yönetim bütçe kapsamında dolaysız vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payları verilmektedir. Toplam vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergilere göre dolaysız vergi gelirleri payının yüksek olması vergi yükünün adaletli dağılımının yanında gelirin yeniden dağılımına olumlu etkisinin olabileceği savunulmaktadır. Bu açıdan aşağıdaki grafiğin incelenmesi Türkiye'nin durumunun daha iyi anlaşılabilmesi için yararlı olabilecektir.

Grafik 6. Dolaysız Vergi Gelirlerinin Toplam Vergi Gelirleri İçerisindeki Payı, 2019, OECD.

Kaynak: OECD Data, Revenue Statistics. Not: dolaysız vergilere sosyal güvenlik primleri dahildir.

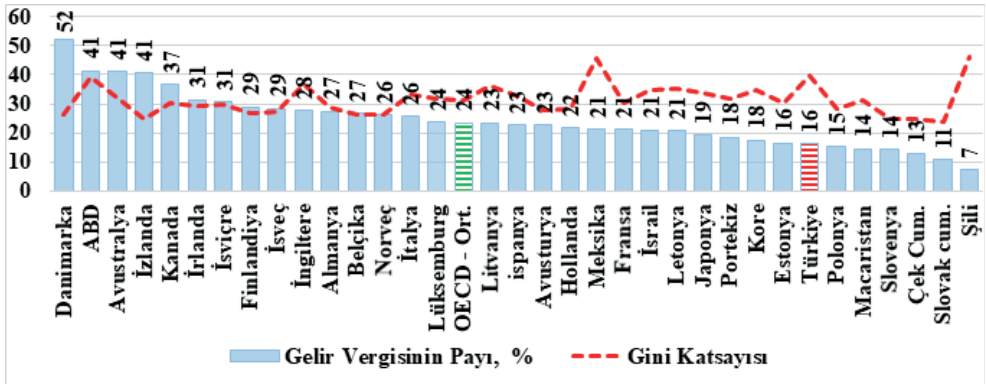
OECD ülkeleri içerisinde 2019 yılında dolaysız vergi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı %82,4 ile en yüksek olan ülke ABD'dir. Bunu takiben sırası ile %80,5 Japonya ve %79,1 ile İsviçre gelmektedir. Toplam vergi gelirleri içerisinde dolaysız vergi oranı en düşük olan ülke ise %46,9 ile Şili'dir. Bunu takiben %54,7 ile Macaristan ve %54,9 ile Letonya gelmektedir. OECD ortalaması %67,3'tür. Türkiye'de dolaysız vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı %61'dir. Bu oran ile OECD ortalamasının altında kalarak sondan sekizinci sırada yer almıştır. Toplumun en yoksul kesimi üzerine dolaysız vergi yükünün dolaylı vergilere göre daha az olması nedeniyle,

Türkiye’de gelirin adil dağılımı açısından dolaysız vergi gelirleri payının OECD ortalamasının üzerine çıkarılması önerilmektedir.

Grafik 7’de OECD ülkelerinde, artan oranlı tarife yapısı özelliğiyle zengin kesimi yoksul kesime göre daha fazla vergilendiren ve bireylerin şahsi durumuna göre vergilendirilmesini sağlayan gelir vergilerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payları verilmektedir. Bunun yanında, gelir vergisi payı ile gelir dağılımı arasında grafiksel olarak ilişki kurabilmek amacıyla gini katsayıları birlikte verilmektedir. Kesikli çizgi şeklinde gösterilen gini katsayılarının genelde gelir vergisi payı yüksek olan ülkelerde daha düşük, gelir vergisi payı düşük olan ülkelerde daha yüksek eğilimde olduğu söylenebilir. Bu nedenle vergi yapısı içerisinde dolaysız vergilerden biri olan gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının daha yüksek olduğu ülkelerde az olan ülkelere göre gelirin yeniden dağılımının daha adil olduğu söylenebilir.

Gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı en yüksek olan OECD ülkesi %52 gibi yüksek bir oran ile Danimarka’dır. Bu ülke 0,26 Gini Katsayısı ile en düşük Gini Katsayısına sahip yedinci ülkedir. Danimarka’yı takiben gelir vergisi payı yüksek olan ülkeler %41 ile ABD, Avustralya ve İzlanda’dır. İzlanda 0,25 ile gini katsayı en düşük olan beşinci OECD ülkesidir. Gelir vergisinin payı en düşük olan OECD ülkesi %7 oran ile Şili’dir. Şili aynı zamanda 0,46 ile Gini Katsayısı en yüksek başka bir ifadeyle gelir dağılımı en eşitsiz olan ülkedir. Türkiye %16 gelir vergisi payı ile %24 olan OECD ortalamasının altında kalmıştır. Bu veriler ışığında grafiksel olarak OECD ülkelerinde gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı yükseldikçe ulusal gelirin daha eşit dağıldığı söylenebilir.

Grafik 7. Gelir Vergisinin Toplam Vergi Gelirleri İçerisindeki Payı ve GİNİ, 2019, OECD.

Kaynak: OECD Data, Revenue Statistics ve Income inequality

OECD ülkeleri için yapılan çalışmalar, kamu tarafından muhtaç kesime yönelik yapılan nakdi yardımların (işsizlik yardımları gibi) yanında, kamu tarafından toplanan gelir vergisi ve sosyal güvenlik primleri sonrası piyasada oluşan gelirin eşitsiz dağılımında düzelme olduğunu doğrulamaktadır. Gini Katsayısı ile yapılan ölçümlerde birincil gelir dağılımına kamu tarafından vergiler ve harcamalar yoluyla müdahale edilmesi sonrası gelir dağılımı eşitliğinde yaklaşık % 25’lik ortalama azalma görülmüştür (Stand ve Rising, 2011: 36). Benzer şekilde, gelir ve kazanç üzerinden alınan vergiler ile yapılan sosyal harcamaların gelirin ikincil dağılımı üzerinde olumlu etkisinin olduğu kabul edilmektedir. AB ülkelerinde emek, sermaye ve tüketim üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımı üzerine etkisi incelemiştir. Çalışmada stopaj yoluyla çalışanlar üzerinden alınan gelir vergisi ve sosyal güvenlik primleri gibi dolaysız vergilerin eşitsizliği azaltıcı yönde

etkisi olduğu savunulmuştur (Obadić vd, 2014: 136). Türkiye’de kamu harcamaları ve vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada kamu harcamaları ve vergilerin gelir dağılımı üzerinde olumlu yönde etkisi gözlemlenmiştir (Teyyare ve Sayaner, 218: 328). Uygulanan vergi politikaları ile ülkelerin refah düzeyleri yükseltilebilmekte ve ekonomik büyüme sağlanabilmektedir. Örneğin geri kalmış bölgelerdeki mükelleflere verilen gelir vergisi muafiyeti ile bu bölgelerin sosyal ve ekonomik kalkınması sağlanabilmektedir (Ambroziak, 2016: 263). Ekonomik büyümenin yavaşladığı dönemlerde düşük gelirli hanelerin işsiz kalma olasılığının yüksek olması, zengin ve yoksul kesim arasındaki gelir farkını artırabilmektedir (Berisha, 2018: 2).

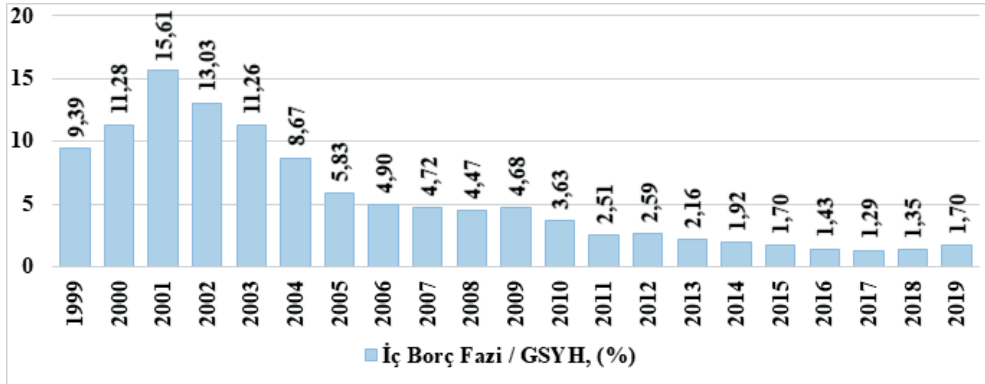
5. Türkiye’de İç Borç Faiz Ödemeleri ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Kamu iç borç faiz ödemelerinden daha çok tasarruflarını değerlendirmek isteyen yüksek gelirli kesimin menfaat sağlaması ve faiz giderlerinin finansmanında yer alan vergilerin toplumun tüm kesimi üzerinden alınması düşük ve orta gelirli kesimden yüksek gelirli kesimde yer alanlara doğru bir gelir transferine neden olmaktadır. Bu durum gelirin eşitsiz dağılımını daha kötü hale getirebilmektedir. Bu açıdan faiz giderlerinin yurt içi hasıla içerisindeki payında görülen azalma eğilimleri, gelirin adil dağılımı açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir.

Devlet iç borçlanma senetlerini daha çok yüksek gelir grubunda yer alan zengin kesimin aldığı kabul edilirse hükümetlerin iç piyasadan borçlanmasının gelir dağılımı eşitsizliğini artıracığı söylenebilir. Aşağıdaki Grafik 8’de Türkiye’de 1999–2019 yılları arası iç borçlara yapılan faiz ödemelerinin GSYH içindeki payları gösterilmektedir. 1999 yılında iç faiz giderlerinin yurt içi hasılaya oranı %9,39 iken, kriz yılı olan 2001’de faiz oranlarının artması nedeniyle bu oran yükselerek %11,28’e ve 2002 yılında %15,6’ya ulaşmıştır. Bu tarihten itibaren faiz giderlerinin milli hasıla içerisindeki payı negatif bir eğilim kazanmış 2008’de %4,47 oranına kadar gerilediği görülmektedir.

2001–2008 yılların arasında iç borç faiz harcamalarının milli hasıla içerisindeki payının sürekli düştüğü görülmektedir. 2009 yılında ise bu payın arttığı ve sonraki yıllarda tekrar düşme eğilimine girmektedir. Bunun nedeni olarak, 2008 yılı küresel kriz sonrası ABD merkez bankasının uyguladığı genişleyici para politikaları gelişmekte olan ülkelere düşük maliyetli (düşük faiz oranı) sermaye girişini sağlaması söylenebilir. Küresel krizin etkisiyle bu yılda da faiz artışları sonucu 2009 yılında %4,68’e çıkmıştır. Bu tarihten sonra 2017 yılına doğru iç borç faiz giderlerinin milli hasıla içerisindeki paylarında yıllar itibarıyla azalma görülmektedir. 2017 yılı grafikte yer alan yıllar arasında faiz harcamalarının milli hasılaya %1,29 oranı ile en düşük olduğu yıldır. Türkiye’de 2019 yılı iç borç faiz ödemeleri milli hasıla oranı %1,70 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de geçmiş yıllara göre faiz giderlerinin milli hasılaya oranın azalmış olması gelirin adil dağılımı açısından olumlu bir gösterge olduğu söylenebilir.

İç borç faiz ödemelerinden gerçek veya tüzel kişilere göre elde edilen faydaların gelir dağılımı üzerinde farklı düzeylerde etki doğuracağı kabul edilir. Kişisel gelir dağılımı açısından, faiz ödemelerinden tüzel kişilere göre gerçek kişilerin elde ettiği faydanın yükselmesi sonucunda haneler arası gelir farkının artması beklenmektedir. Faiz ödemelerinin getirisinden zengin kesimin yoksul kesime göre daha çok yararlanabilme imkanının olması, gelir dağılımında eşitsizliği artırmaktadır.

Grafik 8. İç Borç Faiz Giderlerinin GSYH İçerisindeki Payı, %, 1999-2019, Türkiye.

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Merkezi Yönetim Borç İstatistikleri, <https://www.hmb.gov.tr/>. Veriler Yazar tarafından uyarlanmıştır.

Aşağıdaki Tablo 1'de Türkiye'de yurtiçi yerleşikler tarafından iç borç stoklarını ellerinde bulunduran kesimlerin 2004 ve 2019 yıllarına ait yüzdelik dağılımları verilmektedir. Tabloda yurtiçi yerleşikler tarafından ellerinde DİBS'leri bulunduran kesimler, bankacılık kesimi, banka dışı kesim ve TCMB olmak üzere üç ana başlık halinde verilmektedir. Banka dışı kesim, gerçek kişiler, tüzel kişiler ve menkul kıymet yatırım fonlarından oluşmaktadır. Bu kesimde yer alan gerçek kişilerin diğer kesimlere göre iç borç stok paylarının artmasının gelir dağılımı üzerine daha etkin olduğu kabul edilmektedir. Buna göre Türkiye'de 2004 yılında gerçek kişiler DİBS'lerinin %15,5'ine sahipken 2019 yılında bu oranda oldukça büyük bir azalma görülmüş ve %0,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu açıdan Türkiye'de 2004 yılına göre 2019 yılında kamu iç borçlanma faiz giderlerinin gelir dağılımı üzerine etkinliğinin azaldığı söylenebilir.

Tablo 1. İç Borç Stoklarını Ellerinde Bulunduran Kesimlere göre Yüzdelik Dağılımları

	2019	2004
Bankacılık Kesimi	63,8	48,3
Kamu Bankaları	27,8	27,5
Özel Bankalar	21,0	19,2
Yabancı Bankalar	10,1	1,1
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	1,5	0,5
Katılım Bankaları	3,3	0,0
Banka Dışı Kesim	33,8	43,5
Gerçek Kişiler	0,8	15,5
Tüzel Kişiler	25,8	20,5
Menkul Kıymet Yatırım Fonları	7,3	7,5
TCMB	2,4	8,2

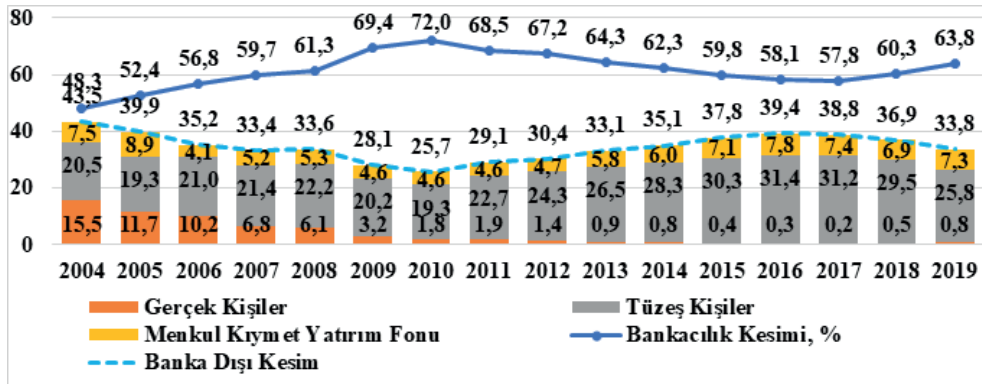
Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Merkezi Yönetim Borç İstatistikleri, <https://www.hmb.gov.tr/>. Veriler Yazar tarafından uyarlanmıştır.

Türkiye'de yurt içi yerleşikler tarafından talep edilen iç borçlanma senetlerinin büyük kısmı

bankaların elinde bulunmaktadır. 2004 yılında bankacılık kesiminin payı %48 iken, bu oran 2019 yılına gelindiğinde %63,8'ye yükselmiştir. Bu durum yurt içi yerleşikler için faiz getirisinin %63,8'inin bankalar kaldığı anlamına gelmektedir. Faiz giderlerinin vergi gelirleri ile karşılanması durumunda dolaylı olarak hanehalkından bankalara doğru bir gelir transferi söz konusu olmaktadır.

Aşağıdaki Grafik 9'da Türkiye'de 2004-2019 yılları arası iç borç stoklarını ellerinde bulunduran kesimlerin yüzdelik dağılımlarının gelişimi verilmektedir. Grafikte 2004 yılında bankacılık ve banka dışı kesimin iç borç stoklarına sahiplik düzeylerinin neredeyse aynı olduğu görülmektedir. Bankacılık kesiminin payı %48,3 ve banka dışı kesimin payı %43,5'tir. Yıllar itibarıyla bu oran bankacı kesiminin lehine artış gösterdiği görülmektedir. Özellikle kriz dönemlerinde faiz oranlarının artması ve piyasaya verilen kredilerin geri ödeme riski taşınması nedeniyle bankalar topladıkları mevduatları kredi olarak piyasada değerlendirmek yerine riski olmayan devlet iç borçlanma senetlerinde değerlendirmektedirler. 2008 küresel kriz yılı itibarıyla yurtiçi yerleşik kesim içerisinde banka kesiminin DİBS'lerini ellerinde bulundurma oranı %61'den 2009 yılında %69'a ve 2010 yılında en yüksek payı olan %72'ye ulaşmıştır.

2004 yılına göre değerlendirildiğinde 2019 yılında banka kesiminin payı %48,3'ten %63'e yükselirken, banka dışı kesimin payı %43,5'ten %33,8'e gerilemiştir. Bunun sebebi gerçek kişilerin payında önemli düzeyde bir azalma görülmesinden kaynaklanmaktadır. Gerçek kişilerin 2004 yılında iç borç stok payı %15,5 iken, 2005 yılında %11,7, 2007 yılında %6,8 ve 2010 yılında %1,8'e kadar gerilemiştir. 2013 yılında bu pay %1'in altına düşerek %0,8'e kadar gerilemiştir. Grafikte yer alan yıllar arasından gerçek kişiler için en düşük oran %0,2 ile 2017 yılıdır. Banka dışı kesimde yer alan tüzel kişilerin iç borç stok payının arttığı görülmektedir. Bu kesimin payının 2004 yılından az olduğu tek yıl %19,3 ile 2010 yılıdır. Bu tarihten sonra şirketlerin DİBS stok payları artma eğilimi göstermiş ve 2016 yılında %31,4'e kadar yükselmiştir. 2019 yılı tüzel kişilerin DİBS payları %20,8'dir. Menkul kıymet yatırım fonlarının paylarında dalgalanma gözükse de 2004 yılında %7,5 iken 2019 yılında neredeyse aynı kalarak %7,3 olarak gerçekleşmiştir.

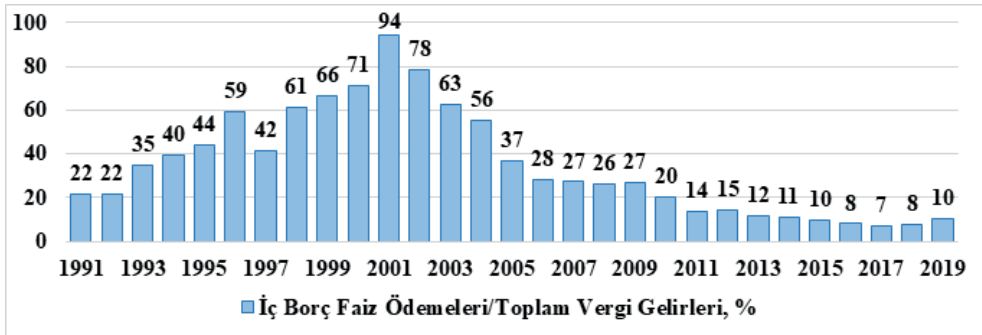

Grafik 9. Yıllara göre İç Borç Stoklarını Elleri Bulunduran Kesimlere göre Yüzdeleri Dağılımları, 2004-2019, Türkiye.

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Merkezi Yönetim Borç İstatistikleri, <https://www.hmb.gov.tr/>. Veriler Yazar tarafından uyarlanmıştır.

Türkiye’de iç borç faiz giderlerinin vergiler ile karşılanmasının yoksul kesimden daha çok zengin kesime menfaat sağlması gelir dağılımını bozucu etki doğurması beklenmektedir. Bu nedenle Türkiye’de vergilerin iç borç faiz giderlerini karşılama oranlarına bakılması faydalı olabilmektedir.

Aşağıdaki Grafik 10’da Türkiye’de yıllara göre vergilerin iç borç faiz giderlerini karşılama oranları verilmektedir. Grafikte karşılama oranının 1991 yılında 2002 yılına kadar genel itibarı ile yükselme eğiliminde olduğu ve bu yıldan sonra azalma eğilimi gösterdiği görülmektedir. Vergi gelirlerinin transfer harcamaları içerisinde yer alan faiz harcamaları yerine sosyal koruma harcamalarını karşılama oranının, yoksulluk sorununu gidermesi ve gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltması beklenmektedir.

Grafik 10. Yıllara göre Vergilerin İç Borç Faiz Giderlerini Karşılama Oranları, %, 1991-2019, Türkiye.
Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi ve Finansmanı, <https://www.hmb.gov.tr/>. Veriler Yazar tarafından uyarlanmıştır.

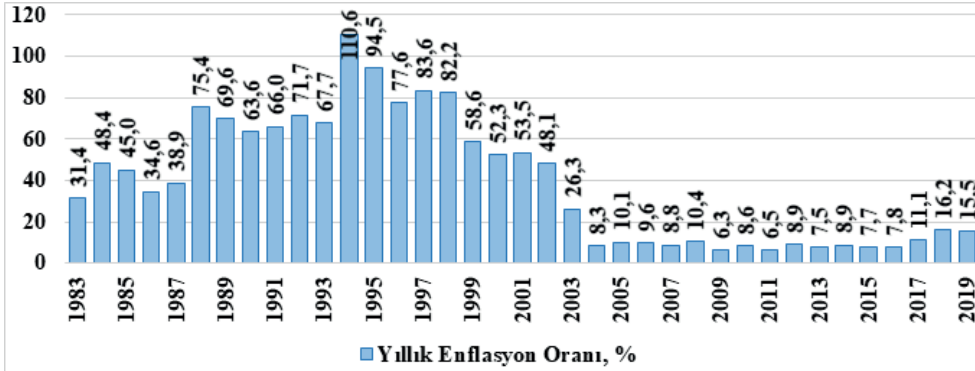
Türkiye’de yıllar itibarıyla sürekli olarak bütçe açığı verilmesi kamu harcamalarını borçlanma ile karşılamasına neden olmaktadır. Özel kesimin yanında kamu kesiminin iç piyasadaki fonlara talep göstermesi faiz oranlarının artmasına neden olmaktadır. Bütçe açıklarının finansmanının faiz oranlarına etkisi haricinde finansal kriz yıllarında uluslararası piyasalardan ucuz kredi bulunamaması iç borç faiz oranlarını yüksek düzeylere getirmektedir. Grafikte 1997 Asya mali krizi sonrası Türkiye’de faiz oranlarının artması neticesinde iç borç faiz ödemelerinde artış görülmüştür. 1997 yılında 1,9 milyar TL olan iç borç faiz ödemeleri 1998 yılında 5,6 milyar TL’ye yükselmiştir. Bunun yanında Türkiye’nin iç piyasasında yaşanan 1994 ve 2001 gibi finansal krizlerde faiz ödemelerinin artması faiz harcamalarının artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle vergilerin faiz giderlerini karşılama oranları yükselmektedir. 1994 yılına göre 1995 yılında vergi gelirleri yaklaşık iki katına çıkmasına faiz ödemelerinin iki kattan fazla artması karşılama oranını yükseltmiştir. 2000 ve 2001 yıllarından aynı durum yaşanmıştır. 2001 yılı sonrası vergi gelirlerinin artış oranının yükselmesi ve 2003 yılı sonrası iç borç faiz ödemelerinde miktar olarak azalma eğilimi görülmesi, vergilerin faiz giderlerini karşılama oranında düşmesini sağlamıştır. 2008 küresel kriz nedeniyle 2009 yılında karşılama oranının %26’dan %27’ye yükseldiği görülmektedir. Grafikte yer alan yıllar içerisinde Türkiye’de vergilerin iç borç faiz giderlerini karşılama oranının en düşük olduğu yıl %7 oran ile 2017 yıldır. 2019 yılında bu oranın yükseldiği %10 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

ABD’de yapılan araştırmaya göre faiz oranlarının %1 olduğu durumda gelir dağılımı üzerinde önemli bir etkisi görülmezken, faiz oranları yükseldikçe zengin kesimin sahip oldukları finansal

varlıklarını bu alanda değerlendirdikleri görülmektedir. Bunun sonucunda, zengin kesimin gelirlerinin büyük kısmını faiz gelirinden elde etmeleri gelir dağılımında eşitsizliğin artmasına neden olmaktadır (Berisha, 2018: 14).

6. Türkiye’de Enflasyon ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Enflasyon nedeniyle gelir düzeyini yükseltmeyen ücretli ve maaşlı kesim ile genelde enflasyona uyum sağlayan sermaye sahipleri arasında emek aleyhine sermaye lehine bir durum ortaya çıkmaktadır. Sermaye sahiplerinin devlet iç borçlanma senetlerinden elde ettikleri reel faiz getirisi ile gelirlerini muhafaza edebilmektedirler. Aksine enflasyon karşısında sabit ücretli ve maaşlı kesimin nominal düzeyde gelirleri artmakta iken, reel gelirleri azalmaktadır. Neticede enflasyon nedeniyle toplumun büyük kesimini oluşturan düşük ve orta gelir düzeyine sahip ücretli ve maaşlı kesimin gelir kaybı yaşaması gelir dağılımını bozulabilmektedir. Bu nedenle gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilebilmesi ve ekonomik istikrarın sağlanması amacıyla ülkeler maliye ve para politikası araçlarını etkin bir şekilde kullanmaya çalışmaktadırlar. Furceri vd. (2018: 182)’ne göre, politika faizlerindeki beklemedik yukarı yönlü değişiklikler, enflasyon nedeniyle artan faiz oranlarına göre gelir dağılımını daha olumsuz etkilemektedir. Bunun yanında genişleyici para politikalarının kısa vadede gelirin eşitsiz dağılımını azaltıcı yönde etki yapsa da uzun vadede enflasyon artışına neden olarak gelir dağılımında eşitsizliği artırıcı yönde etkisi beklenmektedir.

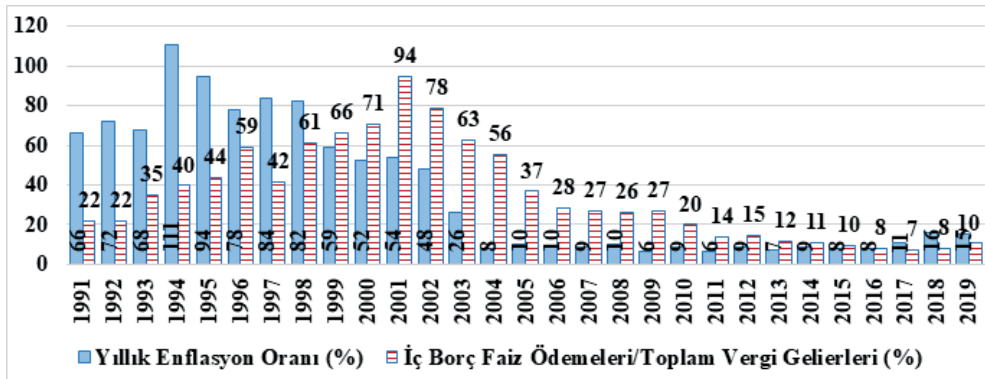
Grafik 11. Yıllara Göre Yıllık Enflasyon Oranları, %, 1983-2019, Türkiye.

Kaynak: TÜİK, Tüketici Fiyat Endeksleri. Veriler yazar tarafından uyarlanmıştır.

Bu açıdan Türkiye’de maliye ve para politikalarının ne derecede etkin kullanıldığının görülebilmesi açısından aşağıdaki Grafik 11’de yıllara göre Türkiye’nin enflasyon oranları verilmektedir. Türkiye’de yıllık enflasyon oranlarının 1983 yılından 2003 yılına kadar 20 yıl boyunca %30 üzerinde gerçekleştiği ve 2003 yılında %30’un altına düşerek %26,3’ gerilediği görülmektedir. Türkiye’de ekonomik krizden kurulmak amacıyla 5 Nisan kararının alınan yıl olan 1994 yılında yıllık enflasyon oranı %110 olarak gerçekleşmiştir. 1988 ve 2001 yılları arasında yıllık enflasyon oranı %50’nin üzerinde seyretmektedir. Grafikte yer alan yıllara göre Türkiye’de 2004 yılına kadar yıllık enflasyon oranı tek haneli rakamlara düşmemiştir. 2004 yılında yıllık enflasyon oranı %8,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu açıdan Türkiye’de 2004 yılına kadar maliye ve para politikası araçlarının etkin bir şekilde kullanılmadığı söylenebilir. Bu yıla kadar enflasyona karşı gelir düzeyini artırma imkânı olmayan yoksul kesimin daha fazla yoksullaştığı söylenebilir.

Bu yıla kadar enflasyona karşı gelir düzeyini artırma imkânı olmayan yoksul kesimin daha fazla yoksullaştığı söylenebilir. Küresel krizin yaşandığı 2008 yılında Türkiye’de yıllık enflasyon oranı iki haneli rakam olan %10,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu tarihten 2017 yılına kadar yıllık enflasyon oranları tek haneli rakamlarda dolaşmaktadır. Yıllık enflasyon oranları 2017-2018 ve 2019 yıllarında sırası ile %11,1, %16,2 ve %15,5 olarak gerçekleşmiştir. Son üç yılda gerçekleşen yıllık enflasyon oranları yoksul kesim aleyhine ve gelirin dağılımlında eşişsizliğı artırıcı yönde olduğu söylenebilir.

Aşağıdaki Grafik 12’de Türkiye’de enflasyon ile toplam vergi gelirlerinin i borç faiz ödemelerini karşılama oranlarının birlikte hareket ettikleri grlmektedir. Enflasyon dönemlerinde vergi gelirlerinin artmasına rağmen faiz ödemelerinin vergi gelirlerinden daha fazla artması durumunda vergilerin faizleri karşılama oranlarının yükseldiği grlmektedir. 1994 ve 2001 kriz yılları hariç tutulduğunda bu iki göstergenin birlikte hareket ettiği söylenebilir. Türkiye’de 2001 yılından sonra enflasyon oranının düşme eğilimine girmesiyle vergi gelirlerinin i borç faiz ödemelerini karşılama oranı ile aynı yönde eğim kazandığı grlmektedir. Bu açıdan enflasyon, vergi gelirleri ve i borç faiz ödemelerinin birbirleri ile etkileşim halinde oldukları söylenebilir. Gelir dağılımlarının eşişsiz dağılımları için öncelikli olarak fiyat istikrarının sağlanması neticesinde i borç faiz ödemelerinin bütçe üzerindeki yükünün hafifletilerek faiz harcamaları yerin sosyal harcamalar yapılması ve toplam vergi gelirleri içerisinde gelir vergisinin payı artırılırken dolaylı vergilerin payının azaltılması önerilebilir.

Grafik 12. Enflasyon, Vergi ve Faiz demeleri İlişkisi, % Türkiye.

Kaynak: TÜİK, Tüketicici Fiyat Endeksleri ve Hazine ve Maliye Bakanlığı, Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi ve Finansmanı.

Yüksek enflasyonun yaşandığı ülke ekonomilerinde kaynak ve gelir dağılımlarının bozulduğu grlmektedir. Teoride geleneksel yaklaşıma göre enflasyon ile gelir dağılımları arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğu, enflasyon oranı yükseldikçe gelirin adil dağılımlarının bozulduğu kabul edilmektedir. Enflasyon dönemlerinde paranın değer kaybetmesi nedeniyle borç veren kesimden borç alan kesime doğru refah transferi gerçekleşmekte ve gelir dağılımlarında eşişsizlik düzeyi artmaktadır (Gülmez ve Altıntaş, 2015 :33). Gerçekleşen enflasyonun beklenen enflasyondan yüksek olması durumunda servet dağılımları alacaklılardan borçlulara doğru gerçekleşmektedir (Berisha vd., 2018; 2).

Yapılan ampirik çalışmalarda yüksek enflasyon ile gelirin eşitsiz dağılımı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yüksek enflasyon olan ülkelerde gelirin daha eşitsiz dağıldığı söylenmektedir. (Al-Marhubi, 1997: 319; Dolmas vd., 2000: 285). Başka bir çalışmada enflasyon ve para politikasının eşitsizlik üzerine etkisi incelenmiş ve enflasyon oranı yüksek olan ülkelerde enflasyonun düşmesi sonucu gelirin eşitsiz dağılımında düzelleme görülmesine rağmen, enflasyon oranı düşük olan ülkelerde enflasyonun düşürülmeye çalışılmasının eşitsizliği artırdığı savunulmuştur (Rossana vd., 2001: 2). 2000-2009 yılları arası 13 Avrupa ülkesi için yapılan çalışmada Gini Katsayısı ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelenmiş ve enflasyonun Gini Katsayısını artırdığını, gelir dağılımında eşitsizliği artırıcı etkisinin olduğunu ortaya koymuştur (Thalassinos vd., 2012: 137).

7. Ampirik Analiz

Bu bölümde, Türkiye’de 1983-2019 yılları arasındaki kamu iç borç faiz ödemeleri, enflasyon oranı (TÜFE) ve gelir vergisinin GSYH içerisindeki payının gelir dağılımı üzerindeki etkisinin yönü regresyon analiziyle değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Çoklu regresyon model tahmininde Eviews-9 programı ile “En Küçük Kareler Yöntemi (EKK)” kullanılmıştır.

7.1. Veri Seti

Regresyon modelindeki bağımlı değişken Gini Katsayısı verileri 2006-2019 yılları için TÜİK’ten alınmıştır. Geçmiş yıl verilerinin TÜİK’te olmaması nedeniyle 1983-2005 yılları arası Gini Katsayısı verileri Dumlu ve Aydın’ın (2008) çalışmasından elde edilmiştir. Bağımsız değişkenlerden kamu iç faiz ödemelerinin GSYH içerisindeki pay verileri Hazine ve Maliye Bakanlığı Bütçe Gider-Gelir Gerçekleşmelerinden, Enflasyon (TÜFE) verileri ise TÜİK’ten alınmıştır. Gelir vergisinin GSYH içerisindeki pay verileri OECD gelir istatistiklerinden elde edilmiştir.

7.2. Çoklu Doğrusal Regresyon Modelin Denklemi

Çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenler kullanılarak oluşturulan çoklu doğrusal regresyon modeli aşağıda 1 numaralı denklemde görüldüğü gibidir.

$$\text{Gini} = \beta_0 + \beta_1 F + \beta_2 Eo + \beta_3 Gv + u_i \quad (1)$$

Yukarıdaki 1 numaralı denklemde kullanılan değişkenler:

- Gini: Gini Katsayısı
- F: Kamu iç borç faiz ödemelerinin GSYH içerisindeki payı
- Eo : Tüketici fiyat endeks rakamları
- Gv : Gelir vergisinden elde edilen gelirin GSYH içerisindeki payı

7.3. Augmented-Dickey Fuller (ADF) Birim Kök Testi

Regresyon analizinde zaman serilerinde tahmin edilen değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığından bahsetmek için hata terimlerinin (u_i) durağan olması gerekmektedir (Kar ve Taban, 2003: 156). Denklem 1’deki modelde tahmin edilen değişkenlerden elde edilen hata teriminin durağanlık testi genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi kullanılarak test

edilmektedir. Eğer hata terimi durağan ise, tahmin edilen değişkenler arasında uzun dđnemli bir ilişkinin varlığından sđz edilir.

Tablo 2'de yer alan verilere gđre bağımlı ve bağımsız değişkenlerin mutlak değer içerisinde t istatistik değerlerinin sabit, sabit ve trendli dđzeyde %5 Mac-Kinnon kritik değerinden küçük olduğu ve olasılık değerlerinin %5'ten byk olduğu gđrlmřtr. Bu nedenle bağımlı ve bağımsız değişkenlerin hepsinde birim kök tespit edilmiş ve serilerin durağan olmadığı tespit edilmiştir. Değişkenlerin birinci dereceden farkları alınarak seriler durağan hale getirilmiş ve çoklu doğrusal regresyon modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

$$\Delta \text{Gini} = \beta_0 + \beta_1 \Delta F + \beta_2 \Delta Eo + \beta_3 \Delta Gv + u_i \quad (2)$$

Tablo 2. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	t istatistik değerleri	Olasılık değerleri	Kritik değer %5		Sonuç
Gini	-1.664805	0.4401	Sabit	-2.945842	Durağan değil
	-1.996917	0.5832	Sabit ve Trendli	-3.540328	Durağan değil
Δ Gini	-5.916462	0.0000	Sabit	-2.948404	Durağan
	-6.085450	0.0001	Sabit ve Trendli	-3.544284	Durağan
F	2.226374	0.2016	Sabit	-2.963972	Durağan değil
	-1.110952	0.9131	Sabit ve Trendli	-3.540328	Durağan değil
Δ F	-4.454793	0.0011	Sabit	-2.948404	Durağan
	-3.893624	0.0241	Sabit ve Trendli	-3.557759	Durağan
Eo	-1.122871	0.6961	Sabit	-2.945842	Durağan değil
	-2.323066	0.4115	Sabit ve Trendli	-3.540328	Durağan değil
Δ Eo	-6.116012	0.0000	Sabit	-2.948404	Durağan
	-6.034515	0.0001	Sabit ve Trendli	-3.544284	Durağan
Gv	-2.772118	0.0723	Sabit	-2.945842	Durağan değil
	-2.709766	0.2389	Sabit ve Trendli	-3.540328	Durağan değil
Δ Gv	-6.571501	0.0000	Sabit	-2.948404	Durağan
	-6.451208	0.0000	Sabit ve Trendli	-3.544284	Durağan

7.4. Varsayımların Sınanması

Çoklu regresyon modellerinin sahip olduğu varsayımlar bulunmaktadır. Bu bölümün alt başlıklarında çoklu regresyon modellerinde geçerli olan, çoklu doğrusal bağlantı, normal dağılım, otokorelasyon ve değişen varyans varsayımları test edilmektedir.

7.4.1. Çoklu Doğrusal Bağlantı Varsayımı

Çoklu doğrusal regresyon modellerinde birden fazla bağımsız değişken olması çoklu doğrusal bağlantı sorununu doğurmaktadır. Çoklu doğrusal bağlantı bağımsız değişkenlerin kendi aralarında doğrusal ilişkiye (korelasyona) sahip olmalarına neden olmaktadır. Zaman serilerindeki trend faktörü bağımsız değişkenlerin kendi aralarında ilişkili olmalarında rol oynamaktadır. Beklenen durum çoklu doğrusal bağlantı olmamasıdır. Çoklu doğrusal bağlantı olması durumunda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisi önemli bir dđzeyden önemsiz bir duruma gelmektedir (Terzi ve Zengin, 2003: 221).

Aşağıdaki Tablo 3'te denklem 2'deki modelde çoklu doğrusal bağlantının varlığı sınanmaktadır. Varsayım gereği bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantının olmaması beklenmektedir. Regresyon modelinde bağımsız değişkenlerin Centered VIF değerlerin 1 ile 5 arasında değer alması ve Uncentered VIF değerlerinin 10 sayısından küçük olması, bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı olmadığı anlamına gelmektedir. Tabloda bağımsız değişkenlerin hepsinin Centered VIF değerlerinin 1 ile 5 arasında olduğu görülmektedir. Modelde çoklu doğrusal bağlantı olmadığı kabul edilir.

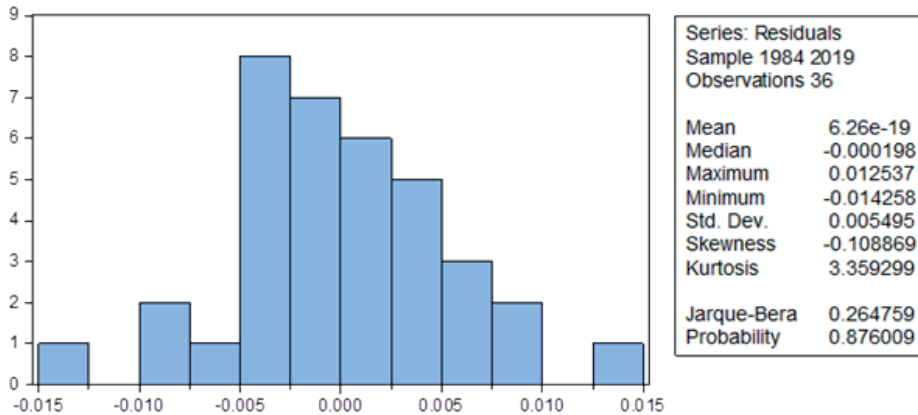
Tablo 3. Çoklu Doğrusal Bağlantı (VIF)

Değişkenler	Varyans katsayısı	Uncentered VIF	Centered VIF
ΔF	5.13E-07	1.114036	1.113503
ΔEo	5.84E-09	1.028383	1.027139
ΔGv	3.63E-06	1.130920	1.127102
C	9.23E-07	1.006012	NA

7.4.2. Normal Dağılım Varsayımı

Çoklu doğrusal regresyon modellerinde diğer bir varsayım artıkların normal dağılım varsayımıdır. Artıkların normal dağılımı testi Jargue-Bera testi ile yapılmaktadır. Jargue-Bera testinde temel hipotez artıkların dağılımının normal olduğu, alternatif hipotez ise artıkların dağılımının normal olmadığıdır. Jargue-Bera değerinin 5 rakamından küçük olması ve olasılık değerinin 0,05'ten büyük olması halinde artıkların normal dağıldığı kabul edilmektedir (Teyyare ve Sayaner, 2018: 324). Ayrıca Jargue-Bera testinde artıkların normal dağılımı için basıklık (kurtosis) değeri 3 rakamına ve çarpıklık (skewness) değerinin 0 rakamına yakın olması gerekmektedir (Gürüş vd., 2011: 298).

Aşağıdaki Şekil 1'de Jargue-Bera değerinin $0,264 < 5$ ve olasılık değerinin $0,87 > 0,05$ olduğu görülmektedir. Basıklık değeri 3,359299 ile 3 rakamına yakın bir değer almıştır. Çarpıklık değeri ise $-0,108869$ ile 0 rakamına yakın bir değer almıştır. Bu veriler ışığında regresyon modelindeki artıkların normal dağıldığı ve temel hipotezin geçerli olduğu kabul edilir.

Şekil 1. Jargue-Bera Hata Terimlerinin Normal Dağılımı Testi

7.4.3. Otokorelasyon Varsayımı

Regresyon modellerinde hata terimleri arasında bir bağlantı olması otokorelasyon sorununu oluşturmaktadır. Otokorelasyon sorununun olmaması için artıkların tesadüfi olarak dağılması beklenir (Güriş vd., 2011: 199). Otokorelasyon testi için uygulanan Breusch-Goldfrey LM Testinde olasılık değerlerinin 0,05'ten büyük olması halinde otokorelasyonun olmadığı kabul edilir. Aşağıdaki Tablo 4'te bütün gecikme uzunlularında olasılık değerlerinin (prob...) 0,05 değerinden büyük olduğu görölmektedir.

Tüm gecikmeler için hesaplanan otokorelasyon katsayılarının oluşturduğu fonksiyonun grafiğine korelogram adı verilmektedir (Güriş vd., 2011: 200). Aşağıdaki korelogramda yer alan yatay grafikler gecikme uzunluğuna göre otokorelasyon ve kısmi korelasyon katsayılarını göstermektedir. Bu yatay grafiklerin uzunluğunun kesikli çizgiyi geğmesi durumunda modelde otokorelasyonun varlığından söz edilir. Tablo 4'te yatay grafiklerin uzunluğunun kesikli çizgileri geğmediği, başka bir ifadeyle modelde bütün gecikme uzunluklarında otokorelasyon olmadığı kabul edilir.

Tablo 4. Breusch-Goldfrey LM Testi Sonuçları

Otokorelasyon	Kısmi Korelasyon	AC	PAC	Q-Stat	Olasılık	
		1	-0.044	-0.044	0.0746	0.785
		2	0.140	0.139	0.8661	0.649
		3	0.074	0.087	1.0950	0.778
		4	-0.108	-0.124	1.5960	0.810
		5	0.166	0.140	2.8179	0.728
		6	-0.098	-0.064	3.2536	0.776
		7	0.142	0.118	4.2093	0.755
		8	-0.089	-0.105	4.5972	0.800
		9	0.025	0.039	4.6288	0.865
		10	-0.030	-0.073	4.6763	0.912
		11	-0.165	-0.114	6.1691	0.862
		12	0.219	0.180	8.9091	0.711
		13	-0.118	-0.035	9.7415	0.715
		14	0.038	-0.037	9.8306	0.774
		15	0.067	0.074	10.122	0.812
		16	-0.114	-0.055	11.004	0.809
		17	0.172	0.107	13.130	0.727
		18	-0.072	-0.008	13.527	0.759
		19	0.002	-0.084	13.528	0.810
		20	-0.034	-0.025	13.624	0.849

LM testi için, gecikmeli hata terimi katsayılarının olasılık değerlerinin tümü 0,05 değerinden büyük olduğu görölmektedir. Modelde otokorelasyon mevcut değildir.

7.4.4. Değişen Varyans Varsayımı

Yapılan ekonometrik çalışmalarda değişen varyans ya da sabit varyans varsayımının geçerliliğinin tespiti için yaygın olarak White testi kullanılmaktadır. White testinde olasılık değerlerinin 0,05 değerinden büyük olması halinde modelde değişen varyans olmadığı, sabit varyans olduğu, H0 hipotezi kabul edilmektedir. Aşağıdaki tablo 5'te white testi sonuçlarına göre test istatistiği $n \cdot R^2$ 'dir (Güriş vd., 2011: 260). $n \cdot R^2$ olasılık değeri 0,8783 > 0,05 olduğundan değişen varyansın olmadığı, sabit varyans varsayımının geçerli olduğu kabul edilir.

Tablo 5. White Testi Sonuçları

F-İstatistik	0.408908	Olasılık değeri F	0.9188
n*R-kare	4.463793	Olasılık Ki kare	0.8783
Ölçeklendirilmiş SS	4.160562	Olasılık Ki kare	0.9005

7.5. Çoklu Doğrusal Regresyon Modelin Tahmini ve Yorumlanması

Yapılan varsayımlar neticesinde denklem 2'de gösterilen çoklu doğrusal regresyon modelinin analizi aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Modelde kamu iç borç faiz giderleri GSYH oranı, enflasyon oranı ve gelir vergisinden elde edilen gelirin GSYH oranından oluşan üç bağımsız değişkenin, bağımlı değişken Gini Katsayısı üzerindeki etkilerinin yönü EvIEWS-9 programı kullanılarak En küçük Kareler Yöntemiyle (EKK) tahmin edilmeye çalışılmaktadır.

Tablo 6'ya göre bağımsız değişkenlerden kamu iç borç faiz ödemelerinin (F) bağımlı değişken Gini Katsayısı (Gini) üzerindeki etkisi %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Parametrenin yönü pozitiftir. Kamu iç borç faiz ödemelerinin GSYH içerisindeki payı arttıkça Gini Katsayısı artmaktadır. Başka bir ifadeyle gelirin eşitsiz dağılımı daha eşitsiz bir hale gelmektedir. (F) değişkenindeki 1birimlik artış Gini Katsayısını 0,0016 katsayı artırmaktadır.

Diğer bağımsız değişken TÜFE (Eo) değerinin Gini Katsayısı üzerindeki etkisi %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Parametrenin yönü pozitiftir. Enflasyon oranı yükseldikçe Gini Katsayısı artmaktadır. Enflasyon oranındaki artışla birlikte gelirin eşitsiz dağılımı artmaktadır. (Eo) değişkenindeki 1birimlik artış Gini Katsayısını 0,00013 katsayı artırmaktadır.

Bağımsız değişkenlerden gelir vergisinin GSYH içerisindeki payının (Gv) gini katsayı üzerindeki etkisi %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Modelin anlamlılığını gösteren F istatistik değeri %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Modelde bağımlı değişkende meydana gelen değişimlerin yüzde kaçının bağımlı değişkenler tarafından açıklandığını gösteren R karenin %21,5 olduğu tabloda görülmektedir. Gini Katsayısındaki değişimin %21,5'i (F) ve (Eo) bağımsız değişkenleri tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 6. Modelin Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	: Gini			
Yöntem	: EKK			
Örnekleme	: 1984-2019			
Değişkenler	Katsayılar	St. Hata	t-İstatistik	Olasılık
ΔF	0.001628	0.000716	2.273005	**0.0299
ΔEo	0.000132	7.64E-05	1.724267	*0.0943
ΔGv	-0.002499	0.001904	-1.312506	0.1987
C	-0.002042	0.000961	-2.125079	**0.0414
R-kare	0.215463	F-İstatistik	2.929468	
Düzeltilmiş R-kare	0.141913	Olasılık(F-İstatistik)	**0.048503	

Not: **%5 ve *%10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

8. Sonuç

Devletler, serbest piyasa koşullarında meydana gelen birincil gelir dağılımlarının eşitsiz olması nedeniyle maliye politikası araçları olan vergi, harcama ve borçlanma politikaları ile bu dağılımları müdahale ederek gelirin ikincil dağılımlarını daha adil bir hale getirmeye çalışmaktadır. Maliye politikası araçlarından kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerinde diğer araçlara göre daha etkin olması beklenir. Eşitsiz gelir dağılımı ile mücadelede kamu harcamaları türlerinde transfer harcamalarının içeriği önem kazanmaktadır. Bu harcamaların içerisinde yer alan eğitim, sağlık, dul ve yetim aylıkları, engelli ve yaşlılık maaşları gibi sosyal koruma harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisinin olumlu; faiz harcamalarının etkisinin ise olumsuz yönde gerçekleşmesi beklenir.

Bu açıdan Türkiye’de özellikle i borç faiz ödemelerinin milli hasıla içerisindeki paylarında yıllar itibari ile azalma eğilimi grlmektedir. Bu durum, gelirin eşitsiz dağılımının düzelmesi yönünde olumlu bir göstergedir. Faiz gelirlerinden daha çok tasarruf sahibi zengin kesimin faydalanmasının yanında faiz giderlerinin toplumun tümü üzerinden alınan vergilerle karşılanması, i borçlanma faiz giderlerinin zengin kesim lehine sermaye transferi doğurmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda gelir dağılımında eşitsizliğin artması beklenmektedir. Bu nedenle devlet iç borçlanma senetlerinden elde edilen faydanın tabana yayılması faydalı olabilmektedir. i borç faiz ödemelerinin azalması, bte üzerindeki yükün hafiflemesini sağlamakta, bte açığı verilmemekte ve neticede yüksek enflasyon sorununun ortaya çıkması engellenebilmektedir. Enflasyonun, toplumun büyük kesimini oluşturan düşük ve orta gelir grubundaki ücretli ve maaşlı kesimin gelirini nominal düzeyde artırması artan oranlı tarife yapısına sahip gelir vergisinde st dilime geçerek daha fazla vergi vermek zorunda kalmalarına ve reel olarak gelir düzeylerinin azalması sonucunda yoksullaşmalarına neden olmaktadır

Ayrıca, i borç faiz ödemeleri ve enflasyon oranlarında azalma görülmesi gelir dağılımı ile mücadelede tek başına yeterli olmamaktadır. Vergi sisteminde dolaysız vergilerin ağırlığının artırılması ve dolaysız vergilerin düşük ve orta gelir grubundaki ücretli ve maaşlı kesim yerine zengin kesim üzerine salınmasının sağlanması gerekmektedir. Bunun yanında, vergi gelirlerinin faiz ödemeleri yerine fırsat eşitliğini sağlayan sosyal koruma harcamalarında kullanılmasının gelirin adil dağılımı açısından faydalı olacağı söylenebilir. iç gücü talebinde sağlıklı bireylerin tercih edilmesi nedeniyle sağlık hizmetlerinin kamu tarafından ücretsiz sunulması fırsat eşitliğini doğurmaktadır. Ayrıca kamu sağlık hizmetleri, sağlıklı bir toplumun oluşmasına ve üretici birimlerin verimli iç gücü talebini karşılamasına olanak tanıyarak ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Eğitim harcamalarının kamu tarafından ücretsiz sunulması, yoksul hanelerin çocuklarının eğitimlerini tamamlayarak iyi bir statü, gelir ve çalışma koşullarına sahip alanlarda istihdam edilmelerine olanak tanıyarak yoksulluktan kurtulmalarını sağlayabilmektedir. Engelli bireylerin sağlıklı bireylere göre daha fazla sağlık harcaması yapmak zorunda kalması sağlıklı bireyler ile engelli bireyler arasında eşitsizlik sorunu doğurmaktadır. Bu harcamaların kamu tarafından sunulması bu sorunu ortadan kaldıracaktır. Hiçbir sosyal güvencesi olmayan yaşlılık ödemeleri genç bireylere göre aynı iç gücüne sahip olmayan ya da çalışamayacak durumda olan yaşlıların refah düzeylerini artırmaktadır.

Çalışmada Türkiye’de gelir dağılımı üzerine olumsuz etkisi beklen i borç faiz ödemelerinin ve yüksek enflasyon oranının yıllar itibariyle genellikle azalma eğilimi gösterdiği, bununla birlikte gelir dağılımını rakamsal olarak temsil eden Gini Katsayısının düşme eğilimi (eşitsizliğin azaldığı) gösterdiği verilen grafiklerde görülmüştür.

Aksine dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının 1975-1995 yıllara göre bozulduğu 2000 ve 2019 yılları arasında neredeyse aynı kaldığı önemli bir değişiklik olmadığı verilen grafikte görülmüştür. Bunun yanında, dolaysız vergi gelirlerinin gelir dağılımı üzerine etkisinin hangi kesim üzerinden alındığına göre değişiklik gösterebilmektedir. OECD ülkelerinde özellikle dolaysız vergi gelirlerinden gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içerisinde payı yüksek olan ülkelerde Gini Katsayısının daha düşük olduğu, başka bir ifadeyle gelir dağılımının daha adil olduğu grafiksel olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında, Türkiye’de vergi gelirlerinin iç borç faiz ödemelerini karşılama oranının düşmesi, faiz harcamaları yerine sosyal koruma harcamalarına daha fazla bütçe ayılmasına imkân tanınması nedeniyle gelirin adil dağılımı açısından olumlu bir göstergedir.

Çalışmada yapılan regresyon analiz sonucunda kamu iç borç faiz ödemelerinin GSYH içerisindeki payının ve enflasyon oranının yükselmesinin Gini Katsayısının artmasına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle, faiz ve enflasyon, gelir dağılımında eşitsizliğin artmasına neden olmaktadır. gelir vergisinden elde edilen gelirlerin GSYH içerisindeki payında görülen değişimlerin Gini Katsayısı üzerine etkisinin anlamsız olduğu görülmüştür.

Etik Beyanı

Bu makalede hiçbir insan çalışması sunulmamıştır.

Yazar Katkıları

Yazar bu çalışmaya katkısı olduğunu beyan etmiş ve yayın için onaylamıştır.

Çıkar çatışması

Yazar, araştırmanın potansiyel bir çıkar çatışması olarak yorumlanabilecek ticari veya finansal ilişkilerin yokluğunda yürütüldüğünü beyan etmektedir.

Kaynakça

- AKSOY, Ş. (2011), Kamu Maliyesi, 4. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- AL-MARHUBI, F. (1997), A Note on The Link Between Income Inequality and Inflation. *Economics Letters*, 55(3), 317-319.
- AMBROZIAK, A. A. (2016), Income Tax Exemption as A Regional State Aid in Special Economic Zones and Its Impact Upon Development of Polish Districts. *Oeconomia Copernicana*, 7(2), 245-267.
- BERISHA, E., MESZAROS, J., ve OLSON, E. (2018), Income Inequality, Equities, Household Debt, and Interest Rates: Evidence From A Century of Data. *Journal of International Money and Finance*, 80, 1-14.
- DOLMAS, J., HUFFMAN, G. W., ve WYNNE, M. A. (2000), Inequality, Inflation, and Central Bank Independence. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économie*, 33(1), 271-287.
- DUMLU, U., ve AYDİN, O. (2008), Ekonometrik Modellerle Türkiye için 2006 Yılı Gini Katsayısı Tahmini. *Ege Academic Review*, 8(1), 373-393.
- EĞİLMEZ, M. ve KUMCU, E. (2004), *Ekonomi Politikası, Teori ve Türkiye Uygulaması*, 15. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- EĞİLMEZ, M. (18.09.2012), "Gelir Dağılımında Düzleme Yok, Bozulma Var" T24 Bağımsız İnternet Gazetesi, <http://t24.com.tr/haber/gelir-dagiliminda-duzelme-yok-bozulma-var/> 213299.
- FİLİZTEKİN, A. ve ÇELİK, M. A. (2010), Türkiye’de Bölgesel Gelir Eşitsizliği, *Megaron*, 5 (3), 116-127, <http://research.sabanciuniv.edu/16550/>

- FURCERI, D., LOUNGANI, P., ve ZDZIENICKA, A. (2018), The Effects of Monetary Policy Shocks on Inequality. *Journal of International Money and Finance*, 85, 168-186.
- GALLI, R. (2001), Is Inflation Bad for Income Inequality: The Importance of The Initial Rate of Inflation, University of Lugano, Switzerland and Rolph van der Hoeven International Labour Office.
- GÜLMEZ, A., ve ALTINTAS, N. (2015), Türkiye'de Ticari Açıklık ve Enflasyonun Gelir Dağılımına Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz. *Kafkas University. Faculty of Economics and Administrative Sciences. Journal*, 6(9), 31.
- GÜRİŐ, S., ÇAĞLAYAN, E. ve GÜRİŐ, B. (2011), *Eviews ile Temel Ekonometri*, İstanbul: DER Yayınları
- Hazine ve Maliye Bakanlığı, İstatistikler, Merkezi Yönetim Borç İstatistikleri, (2005-2019), <https://www.hmb.gov.tr/>. Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, İstatistikler, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Konsolide Bütçe Dengesi (1973-2005), Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi (2000-2015), <http://www.bumko.gov.tr/TR,160/>.
- MUHSİN, K. ve TABAN, S. (2003). Kamu Harcama Çeşitlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(03).
- MERKEZ BANKASI (2021), Enflasyon Verileri Tüketici Fiyatları, <https://www.tcmb.gov.tr/>
- OBADIC, A., ŠIMURINA, N., ve SONORA, R. J. (2014), The Effects of Tax Policy and Labour Market Institutions on Income Inequality. In *Proceedings of Rijeka Faculty of Economics, Journal of Economics and Business* (Vol. 32, No. 1, pp. 121-140).
- OECD (2021), Data, Income inequality, <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>.
- OECD (2021), Data, Revenue Statistics, tax revenue, <https://data.oecd.org/tax/tax-revenue.htm>.
- STAND, D. W., & RISING, W. I. K. (2011), An Overview of Growing Income Inequalities in OECD Countries: Main Findings. *Divided we stand: Why inequality keeps rising*.
- ŐAHİN, H. (2011), Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişimi Bugünkü Durumu, 11. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- ŐENER, O. (2006), *Kamu Ekonomisi*, 8. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- ULUSOY, A. (2007), *Maliye Politikası*, 5. Basım, Konya: Mikro Yayıncılık.
- ULUSOY, A. (2016), *Devlet Borçlanması*, Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- ÜNSAL, E. M. (2011), *Makro İktisat*, 9. Baskı, Ankara: İmaj Kitabevi.
- TERZİ, H. ve ZENGİN H. (2003), *Temel Ekonometri, Teori ve Uygulamaları*, 1. Baskı, Trabzon: Derya Kitabevi.
- TEYYARE, E., ve SAYANER, K. (2018). Türkiye'de Gelir Eşitsizliğinin Maliye Politikası Araçları ve Kurumsal Faktörler Açısından Analizi ve Çözüm Önerileri. *Journal of Social Sciences Institute/Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16).
- THALASSINOS, E., UĞURLU, E., ve MURATOĞLU, Y. (2012), Income Inequality and Inflation in the EU, *European Research Studies*, 15 (1), 127-140.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2002–2005, 2006–2013, 2019, <http://www.tuik.gov.tr/>
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Tüketici Fiyat Endeks Rakamları, <http://www.tuik.gov.tr/>
- YÜKSELER, Z. (2004), 1994, 2002 ve 2003 Yılları Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketleri: Anket Sonuçlarına Farklı Bir Bakış (No. 2004/23). *Discussion Paper*.